

ci zbiorowej. Autor nie korzysta jedynie z doświadczeń i ustaleń badaczy, ale wnosi także własne propozycje metodologiczne, co świadczy przede wszystkim o jego dojrzałości. Porusza się bardzo swobodnie w obszarach różnych nauk i dziedzin, od historii, nauk politycznych, socjologii, antropologii kulturowej po teorię literatury i pedagogikę. To świadczy nie tyle o erudycji Autora, co o nie często spotykanej umiejętności badań interdyscyplinarnych.

Osobnym zagadnieniem, które chciałbym w tym miejscu podnieść, są źródła i opracowania, które wykorzystano w książce. Jeśli chodzi o opracowania (monografie i artykuły naukowe), to nie mam tutaj żadnych zastrzeżeń. Oczywiście można by jeszcze przywołać inne opracowania (np. odwołania bibliograficzne w tych fragmentach książki, które dotyczą bardziej ogólnych zagadnień), nie sądzę jednak, że wpłynęłyby one w sposób znaczący na ostateczną wersję monografii. W przypadku źródeł stwierdzam z pełną odpowiedzialnością i przekonaniem, że ich różnorodność, ale także ilość, jest wręcz imponująca (dokumenty pochodzące z AIPN, AAN, Muzeum Literatury w Poznaniu, Archiwum ZLP w Warszawie, kwerenda prasowa – ponad 70 tytułów!, liczne pamiętniki, wspomnienia, dzienniki i inne).

Bez wątpienia recenzowana monografia jest bardzo dobrze napisana, rzetelnie udokumentowana i niezwykle potrzebna. Jestem przekonany, że sięgną do niej nie tylko zawodowi historycy, literaturoznawcy, ale również tzw. „przygodni” – „zwyczajni” czytelnicy.

KONRAD KIEĆ

Professor, Minister, Judge – Krzysztof Skubiszewski 1926–2010, pod red. Krzysztofa Ruchniewicza, Warszawa 2015, ss. 90.

Recenzowana książka nie jest klasyczną biografią, ponieważ autorzy skupiają się na opisie działalności naukowej oraz politycznej Krzysztofa Skubiszewskiego. Twórcy poszczególnych rozdziałów zwracają uwagę na opisanie wąskich kręgów zagadnień związanych z życiem ministra oraz jego działalnością w przestrzeni publicznej. W biografii nie zabrakło również miejsca na omówienie aspektów związanych stricte z życiem bohatera biografii, jednakże pozostają one w mniejszości w stosunku do treści wyżej wymienionych. Do autorów omawianej pozycji zalicza się historyków, prawników, dyplomatów oraz dziennikarzy, który posiadali styczność z K. Skubiszewskim lub z nim współpracowali. Należy również dodać, że głównym celem książki było ukazanie K. Skubiszewskiego jako wybitnego profesora, polityka, ministra spraw zagranicznych oraz sędziego.

Biografia składa się z siedmiu rozdziałów, które zostały poprzedzone „Przedmową (Preface)” Witolda Sobkówa¹, „Wstępem (Introduction)” sporządzonym przez Krzysztofa Stempłowskiego oraz krótkim opisem całego życia K. Skubiszewskiego („Krzysztof Jan Skubiszewski 8 October 1926–8 February 2010”).

¹ Witold Sobków: filolog, dyplomata, były ambasador RP w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. <http://londyn.msz.gov.pl/pl/ambasada/ambasador/>, [data dostępu: 26.02.2017].

Grzegorz Dziembowicz², autor pierwszego rozdziału „A professor, minister, gentleman”, (s. 22–29) skupia się głównie na opisaniu cech charakteru K. Skubiszewskiego oraz charakteryzuje jego relacje z prasą. Autor kreśli obraz bohatera biografii jako polityka, który budował oraz kreował niezależną politykę zagraniczną Polski w latach 1989–1993. Zwraca też uwagę na naturalność K. Skubiszewskiego, która objawiała się poprzez nieskrępowane zachowanie w kontaktach z innymi czy przed kamerami. Nie starał się on budować własnego wizerunku w mediach, lecz używał ich jako narzędzia do realizacji zadań związanych z piastowanym przez siebie stanowiskiem. Co więcej, wykazywał również profesjonalne podejście, czego przykładem może być wnikliwe analizowanie materiałów związanych z tematem, na który akurat miał udzielić wywiadu. Relacje K. Skubiszewskiego z mediami charakteryzowały szacunek do nich. Minister podczas swoich wizyt zagranicznych zawsze zapraszał dziennikarzy do wspólnych rozmów oraz udzielał im wywiadów. Zasadniczo, zdaniem autora, K. Skubiszewski pozostał osobą skromną i pełną taktu, co, bez wątpienia, jest ogromnym atutem, szczególnie gdy piastuje się najważniejsze funkcje w państwie.

² Grzegorz Dziembowicz: dyplomata, redaktor, dziennikarz, były dyrektor Akademii Dyplomatycznej MSZ i wicedyrektor Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, ambasador nadzwyczajny i pełnomocny RP w Egipcie (1994–1999) oraz Grecji (2001–2005). Pracował również w MSZ jako rzecznik oraz dyrektor Departamentu Systemów Informacji. Był też kierownikiem działu zagranicznego w „Wiadomościach” TVP, <https://www.civitas.edu.pl/collegium/uczelnia/nasi-wykladowcy/dziemidowicz-grzegorz-amb>, [data dostępu: 26.02.2017].

Marek Prawda³ w rozdziale pt. “From communities in conflict to interests sharing communities: Poland and Germany in 1989 and today” (s.29–35) opisuje ewolucję relacji Polski z Niemcami. Niemniej jednak celem jest przedstawienie K. Skubiszewskiego jako architekta polskiej polityki zagranicznej wobec Niemiec. W jego ocenie wspomniana postać była kluczowa do nawiązania partnerstwa z Republiką Federalną Niemiec. Mądrość Skubiszewskiego pozwoliła w odpowiedni sposób rozwiązać problem z uchodźcami przybyłymi z NRD. Nie bez znaczenia pozostawała tu bezpośrednia znajomość ze swoim odpowiednikiem z Bonn – Hansem Ditrichem Genscherem. Skubiszewski starał się przełamać tzw. fatalizm historyczny w stosunkach bilateralnych i ustanowić tzw. „wspólnotę interesów”. Głównym założeniem tej polityki było wsparcie Niemców w dążeniu do ich zjednoczenia, co miało skutkować podobnym wsparciem w przypadku dążenia Polski, by przystąpić do rodzącej się UE i NATO. Dzięki działaniom ministra w listopadzie 1990 roku podpisano układ Skubiszewski–Genscher, na podstawie którego Niemcy uznały niezmienną zachodnią granicę polską. Autor do zasług ministra Skubiszewskiego zalicza również wkład w ustanowienie Trójkąta Weimarskiego. Marek Prawda w dalszej części rozdziału opisuje, jakie postępy dokonały się w relacjach polsko-niemieckich, a nie byłyby one możliwe bez wizji wiedzy oraz doświadczenia, które posiadał ówczesny minister spraw zagranicznych.

³ Marek Prawda: ekonomista, socjolog, oraz dyplomata. Ambasador RP w Szwecji w latach 2001–2005, Ambasador RP w Niemczech w latach 2006–2012 oraz Ambasador RP przy UE w latach 2012–2016. http://brukselaue.msz.gov.pl/pl/przedstawicielstwo/przedstawiciele_rp_ue/cv_prawda, [data dostępu: 26.02.2017].

Zdzisław Kędzia⁴ w rozdziale trzecim „Human rights and the new Polish foreign Policy” (s. 36–44) analizuje, jaki wpływ miały prawa człowieka na polską politykę zagraniczną po roku 1989. Celem autora jest ukazanie faktu, że zagadnienie praw człowieka dla profesora Skubiszewskiego stanowiło ważny element prowadzonej przez niego polityki. Jednakże nie stały się one jego przedmiotem zainteresowania dopiero po roku 1989 roku, lecz już w czasie działalności naukowej oraz publicznej w czasach PRL-u. W swoich artykułach dowodził, że prawa człowieka mają zastosowanie w krajowym systemie prawnym. Autor podkreśla, że to właśnie gdy Skubiszewski piastował funkcję ministra spraw zagranicznych, nadzorował proces wdrażania do polskiego systemu prawnego zmian, w celu zapewnienia odpowiedniej ochrony praw człowieka. W opinii autora rozdział ukoronowaniem działań ministra związanych z prowadzoną przez niego nową polityką zagraniczną Polski było podpisanie przez nią Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz akcesu do Rady Europy. Oczywiście podkreślona jest również rola samego Skubiszewskiego w procesie zmiany systemu prawnego Polski. Trzeba również powiedzieć, że po odejściu z MSZ profesor Skubiszewski działał aktywnie na rzecz promowania praw człowieka przez Polskę.

Ryszard Stemplowski⁵, który napisał wprowadzenie do recenzowanej pozycji, jest rów-

⁴ Zdzisław Kędzia: profesor nauk prawnych specjalizujący się w badaniach dotyczących praw człowieka oraz prawa konstytucyjnego. Wykładowca na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Wrocławiu. <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?rtype=opis&objectId=66462&lang=pl>, [data dostępu: 26.02.2017].

⁵ Ryszard Stemplowski: profesor nauk humanistycznych, historyk, prawnik. Ambasador RP w Lon-

niez autorem czwartego rozdziału zatytułowanego „A sketch of Krzysztof Skubiszewski's view on the concept of *raison d'état*” (s. 44–50). Stemplowski określa w swoim tekście, jak K. Skubiszewski jako profesor oraz minister spraw zagranicznych RP rozumiał pojęcie *racji stanu* i jak definiował jego znacznie dla Rzeczypospolitej. Według bohatera biografii polska *racja stanu* była tożsama z interesem narodowym. Było to bezpieczeństwo związane z uczestnictwem w przemianach cywilizacyjnych oraz próbą jej unowocześnienia. Na gruncie polskim profesor Skubiszewski utożsamiał ją z prywatyzacją własności państwowej, rozwojem edukacji, badań naukowych i ekonomii. Oczywiście szczególną wagę przywiązywał on do stosunków międzynarodowych jako arenie, na której Polska mogła realizować działania zgodne ze swoją *racją stanu*.

Piąty rozdział w recenzowanej książce pt.: „Judge Skubiszewski in the East Timor case” (s. 53–60) został napisany przez Jamesa Crawforda⁷. Opisana w nim jest sprawa związana z Timorem Wschodnim. W całą narrację jest wplecione stanowisko Skubiszewskiego w orzecznictwie. Polska dzięki jego działaniom jako jedna z pierwszych krajów postkomunistycznych miała dostać się pod jurys-

dynie w latach 1994–1999. <http://www.stemplowski.pl/cv.html>, [data dostępu: 26.02.2017].

⁶ Termin *raison d'état* pochodzi z języka francuskiego i w tłumaczeniu na język polski oznacza *rację stanu*. Jest to wynikiły z czystej kalkulacji interes narodowy. Został on zastosowany po raz pierwszy we Francji przez kardynała de Richelieu. H. Kissinger, *Porządek Światowy*, Wołowiec 2016, s. 28.

⁷ James Crawford: profesor prawa. Jego zainteresowania koncentrują się na prawie międzynarodowym. Pierwszy australijski członek do Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ. <https://www.law.cam.ac.uk/people/jr-crawford/19>, [data dostępu: 26.02.2017].

dykcję Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Autor rozdziału stara się wykazać, że pomimo pewnej nominacji do tej instytucji Skubiszewski wycofał się ze stanowiska, by służyć krajowi na miejscu. Mimo to jako sędzia wypowiadał się on przy pomocy orzecznictwa w sprawie Timoru Wschodniego, co pozwoliło ostatecznie zażegnać spór.

W rozdziale szóstym zatytułowanym: „Krzysztof Skubiszewski as an international lawyer” (s. 63–68) autorka Rosalyn Higgins⁸ skupia się na odtworzeniu bogatej kariery Krzysztofa Skubiszewskiego w instytutach badawczych oraz instytucjach zajmujących się badaniem prawa międzynarodowego. Autorka zwraca uwagę w głównej mierze na działalność Skubiszewskiego w Institut de Droit International⁹. Był on również osobą niezwykle cenioną w środowiskach akademickich w krajach Zachodnich. Rosalyn Higgins w swym tekście podkreśla, że pisma bohatera biografii były podobne do tych, tworzonych przez jego kolegów z innych krajów, których nigdy nie poznał. Bogate życie intelektualne profesora Skubiszewskiego zaowocowało również tym, że udzielał on wykładów m.in. w Oksfordzie, Paryżu i Genewie. Został oceniony jako prawdziwy wykładowca, który zdobył również wie-

le tytułów na uniwersytetach na całym świecie. Autorka rozdziału podkreśla również niezwykłą determinację K. Skubiszewskiego w próbie rozwiązania problemu Timoru Wschodniego, gdzie napisał 50-stronicową opinię prawną na ten temat, która stanowiła ukoronowanie jego kariery sędziowskiej.

Ostatni rozdział książki „Judicial review of the acts on international organizations” (s. 68–88) został stworzony przez Bartłomieja Krzana¹⁰. Celem autora powyższego rozdziału jest przedstawienie zainteresowań naukowych K. Skubiszewskiego, które koncentrowały się na prawach organizacji międzynarodowych. Wartym odnotowania faktem jest ten, że brał on udział w najbardziej kontrowersyjnych projektach dotyczących międzynarodowego prawa publicznego. O wybitności K. Skubiszewskiego miało świadczyć jego przyjęcie w 1972 roku do Instytutu Prawa Międzynarodowego. Dokonany został również opis podejścia profesora Skubiszewskiego do kwestii wydawania orzeczeń sędziowskich przez sądy międzynarodowe oraz ich zastosowania na gruncie poszczególnych państw. Oprócz nakreślenia działalności Skubiszewskiego na polu prawa dotyczącego organizacji międzynarodowych, autor rozdziału analizuje kompetencje organizacji oraz sądów międzynarodowych w stosunku do popełnionych zbrodni międzynarodowych.

Podsumowując, należy wymienić pozytywne cechy recenzowanej pozycji. Zaliczyć do nich można fakt, że została ona napisana nie tylko przez historyków, lecz również prawników, dyplomatów czy dziennikarzy, przez co nabiera ona charakteru interdyscyplinarnego. Należy również nadmienić, iż pracę nad książ-

⁸ Rosalyn Higgins: brytyjska prawniczka, profesor prawa międzynarodowego oraz sędzia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. <http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2&p3=1&judge=6>, [data dostępu: 26.02.2017].

⁹ Instytut ten został powołany do życia 8 września 1873 roku w ratuszu w mieście Ghent w Belgii. Wówczas jedenastu sędziów pochodzących z różnych stron świata zdecydowało się na powołanie instytucji, która będzie niezależna od jakichkolwiek wpływów rządów. Zarazem celem ich był rozwój prawa międzynarodowego oraz aby było ono stosowane w przyszłości <http://justitiaetpace.org/historique.php?lang=eng>, [data dostępu: 26.02.2017].

¹⁰ Bartłomiej Krzan: prawnik, profesor prawa, wykładowca na Uniwersytecie Wrocławskim. <https://prawo.uni.wroc.pl/user/12109>, [data dostępu: 26.02.2017].

ką podjęli również naukowcy oraz prawnicy pochodzący z zagranicy, którzy znali osobiście profesora Skubiszewskiego. Pozycja ta jest też jedną z niewielu monografii, które stanowią próbę podsumowania działalności tak wybitnej postaci, jaką był K. Skubiszewski. Wypełniła ona lukę w badaniach, która istniała do tej pory we wspomnianym obszarze¹¹. Poprzednie książki dotyczące życia oraz działalności K. Skubiszewskiego koncentrowały się w większym stopniu na pracy w MSZ. Recenzowana pozycja jest wartościowa również dlatego, że skupia się w większym stopniu na pracy naukowej oraz sędziowskiej bohatera biografii.

¹¹ Oprócz recenzowanej monografii na osobną uwagę zasługuje również praca pt. *Krzysztof Skubiszewski – dyplomata i mąż stanu*, pod. red. R. Kuźniara, Warszawa 2011.

Wcześniej zagadnienia te nie przykuły uwagi badaczy. Do watorów monografii należy także zaliczyć to, że autorzy w detalach oddali kroki prawne, jakie podejmował K. Skubiszewski przy problemach, które przed nim stawiano. Ciekawe są również te części rozdziałów, które oddają cechy charakteru profesora. Do wad recenzowanej pozycji można zaliczyć niewielką liczbę fragmentów odnoszących się do życia K. Skubiszewskiego. Pomimo tego, że książka nie jest bogata we wspomniane powyżej treści, to przytaczane anegdoty o życiu prywatnym opisywanej postaci równoważą ich brak.

Należy podkreślić, że książka pomimo nie-dużej objętości wszechstronnie przedstawia postać tytułowego bohatera: uczonego, polityka i dyplomaty. Stanowi również ważny krok w badaniach biograficznych nad znanymi polskimi dyplomatami.